

“Grans tallants, grans vertebrats a Domeny (Girona)”

*per Joan Abad i Albert Aulines**

Quadre 1**Jaciment paleolític de Domeny
Dades tècniques de l'excavació de 2012**

MUNICIPI:	Domeny (Girona)
SITUACIÓ GEODÈSICA:	x= 483397.3 m; y= 4649325,6 m; z= 90 m s n m
TIPUS D'INTERVENCIÓ:	Excavació preventiva i d'urgència
DATES:	30 de gener a 15 de juny de 2012
PROMOTOR:	Abertis Autopista
COORDINACIÓ:	ICAC i ATICS SL
DIRECCIÓ TÈCNICA:	Albert Aulines
ÀREA AFECTADA:	22.000 metres quadrats
ÀREA EXCAVADA:	1.500 metres quadrats
REGISTRE D'EXCAVACIÓ:	6.376 elements arqueològics
MATERIAL LÍTIC:	Centenars d'eines, quilòmetres de fils tallants

Jaciment paleolític de Domeny (14 de març de 2012)

En l'argot de l'anàlisi de conjunts lítics del paleolític inferior –una estranya litúrgia que sol confondre al lector no avesat a aquest tipus de llenguatge–, un tallant és “un instrument de gran format que presenta una fil de tall situat a l'extrem de l'eix morfològic de la peça”. Per exemplificar els diversos tipus de llenguatge emprats per explicar el fenomen de la prehistòria utilitzarem un paràgraf extret del llibre *Piedra a piedra. Historia de la construcción del Paleolítico en la Península Ibérica* de Jordi Estévez i Assumpta Vila “Hay que repensar las categorías de análisis en función de esa otra forma de concebir la sociedad: las categorías, p.e., de “industria”, “fauna”, “carbones”... deberían dar paso a otras como: desechos de producción, instrumento de trabajo para manufactura y uso personal, medio de trabajo de construcción colectiva y uso restringido a una unidad de reproducción social, objetos de consumo de alto valor social, desechos de consumo...”

Hi ha diferents noms, en diversos idiomes, incorporats al llenguatge habitual definitori d'aquests rudimentaris, però eficients, instruments de pedra: *chopper* o *chopping-tool* (anglès), *galet aménage* (francès), tallant (català), *canto trabajado* (castellà). Depenent de l'orientació del tall i si aquest és unifacial, bifacial o apuntat, en català li correspon el nom de pic, bifaç o fenedor. Múltiples noms per la mateixa funció: tallar, esquarquarterar, trinxar, especejar...

En resum i per simplificar, un tallant és una eina de pedra, ergonòmica, fàcil de manejar, que s'utilitza per esquarquarterar grans vertebrats, per així obtenir-ne grans porcions de carn i fer-ne possible el transport al campament base (**figura 1**).

TALLANTS A LES SALES D'ESPECEJAMENT ACTUALS I ALS CAMPAMENTS PREHISTÒRICS

Situem-nos en una sala d'especejament d'un escorxadador actual. Els operaris tenen al seu abast una gran varietat d'eines de tall: les unes són de gran format per poder obrir els animals en canal i les altres són de petites dimensions per reduir i dividir aquesta massa de carn en porcions lògiques per facilitar-ne el seu transport i consum. Així s'optimitza tant la funcionalitat d'aquests instruments de tall com una justa proporcionalitat del recurs alimentari.

Fem un salt en el temps: 200.000 anys abans d'ara. Un grup de caçadors ha abatut un gran mamífer (un cavall, per exemple). El seu pes és considerable. No es pot transportar d'una sola peça. Per tant, els caçadors actuaran de la mateixa manera que els carnisers de l'escorxadador modern abans descrit. Utilitzant grans tallants esquarquarteraran l'animal per facilitar-ne el seu trasllat al campament. Una vegada arribats aquí procediran de la mateixa manera: especejaran en petites porcions les parts de l'animal per la seva repartició entre els diferents membres del grup.

A la campanya de 2012 al jaciment paleolític de Domeny (**Quadre 1**) vam localitzar tota aquesta varietat d'útils lítics. Tota la cadena operativa: tallants, nuclis, ascles, restes de talla. Les matèries primeres necessàries per fabricar aquests instruments (quarsos, quarsites i pòrfirs) es troben a menys d'un quilòmetre del campament (a les lleres dels rius Ter i Llémena i les terrasses pliocèniques de Can Catofa).

Del conjunt d'eines de gran format localitzades a Domeny (**Quadre 1**) n'hem seleccionat 21 per la seva especial morfologia, la seva longitud del fil tallant i per la seva claredat d'imatge.

Figura 2. A la dreta, un dels tallants localitzats durant l'excavació de 2012 a Domeny (Serrat del Pont, 7 d'octubre de 2012)

Figura 3. Tres tallants més de l'excavació de 2012 a Domeny (Serrat del Pont, 7 d'octubre de 2012)

BRAINSTORMING ('PLUJA D'IDEES')

1. En un conjunt d'aproximadament 10.000 útils de gran i petit format (excavacions dels anys 2011 i 2012) hem escollit aquesta mostra de vinti-un tallants amb l'objectiu de prendre'n tres mesures concretes: el seu pes, el seu angle de penetració i la longitud del seu tall.
2. Hem deixat de banda, dins d'aquest conjunt d'útils, una gran quantitat d'objectes que també podrien haver format d'aquest estudi. El perquè de la nostra selecció ens la dóna el seu aspecte estètic i funcional d'una banda i, de l'altra, la seva morfologia.
3. Per poder situar en un context temporal aquests objectes hem de fer referència al jaciment paleontològic de la pedrera Rubau (Pont Major) localitzat als anys vuitanta del segle passat on s'han identificat grans vertebrats que coincideix amb aquest tipus d'indústria que és objecte del nostre estudi. En la mostra hi són presents animals de gran i mitjà tamany: cavalls, rinoceronts, cérvols, cabirols, daines, rens, braus, bisons, cabres pirinenques, isards, porcs senglars, conills, llebres, talpó europeu, llangardaix verd, golut, tortuga, hiena, gat salvatge, pantera i lleó de les cavernes.
4. A nivell regional, els tallants dels 25 jaciments localitzats els últims trenta anys en un radi de 5 quilòmetres a l'entorn de la ciutat de Girona (des Sant Julià de Ramis a Fornells i des de Montfullà fins a les terrasses pliocenes de Palau) són equiparables als de Domeny.
5. A nivell cronològic, aquest jaciment se situa a l'entorn del plistocè mitjà final (780.000 - 128.000 anys) i a nivell tecnològic, de la transició del període axelià (mode 2) al mosterià (mode 3). Per més detalls, veure el **quadre 2**.

6. Hem de remarcar l'excelsion estat de conservació d'aquesta indústria lítica. Per primera vegada a la península Ibèrica i en un jaciment dels anomenats "en superfície" s'hi ha localitzat concentracions de restes de talla *in situ*, sense dispersió.
7. S'hi s'hagués pogut fer una excavació continua als 22.000 m² de l'àrea afectada arqueològicament, en aquest espai s'hi haurien pogut discriminar amb claredat àrees específiques de talla, d'hàbitat (fogar), moltes més en comparació amb les poques que hi vam identificar perquè mai no vam poder excavar sectors superiors als 300 m².
8. Investigació i comunicació. La nostra manera de treballar integra aquests dos elements i els fusiona per tal d'aconseguir un objectiu fonamental: que transcendeixi a nivell social i fer comprensible l'arqueologia prehistòrica. És per això que, durant la campanya, hem publicat articles a la premsa i hem convidat a visitar el jaciment a diferents sectors de la societat (mestres, escolars, institucions de recerca).
9. La gran concentració d'objectes en un espai enorme (de Canet d'Adri a Domeny) ens fa pensar en ocupacions continuades en el temps i un recurs utilitzat anualment per determinades comunitats nòmades, les quals tenien una mobilitat limitada i d'ordre bioregional. És a dir, que tradicionalment aquestes comunitats tornaven una i una altra vegada al mateix lloc i ho van fer probablement durant mil·lennis.
10. Una troballa excelsion considerant que el jaciment és a l'aire lliure: s'hi va localitzar un taller lític associat a un trespeus en un distància de només de tres metres. Al taller, la concentració de nuclis, ascles i restes de talla era semblant al que podríem localitzar en un ambient de cova. No hi havia dispersió. Els objectes estaven al mateix lloc on havia estat configurats.

Figura 4. El tallant és una eina de gran format que permet obrir en canal els animals de gran tamany

Figura 5. Mas El Serrat del Pont (Tortellà) – 7 d'octubre de 2012. Els autors durant la redacció d'aquest article. A l'esquerra: Joan Abad. A la dreta: Albert Aulines. Volem manifestar el nostre agraïment a Jaume Juher –cap d'I+D de l'empresa Mas Parés– per les seves informacions sobre els tallants d'acer usats actualment en les cuines professionals

Quadre 2

Esquema cultural i cronològic de la prehistòria antiga

CRONOLOGIA (ANYS BP)	PERÍODE GEO LòGIC	PERÍODE CULTURAL	MODE TÈCNIC
5.000.000 a 1.800.000	Pliocè	Paleolític inferior	1 (còdols tallats)
1.800.000 a 780.000	Plistocè	Inferior	1 i 2 (axelià)
780.000 a 128.000		Mitjà	1, 2 i 3 (mosterià)
128.000 a 11.000		Superior	Paleolític mitjà i Paleolític superior
11.000 a 2012	Holocè	Del neolític a la Història	

EXPECTATIVES DE FUTUR

Paradoxalment, la construcció d'una sortida de l'autopista a Domeny va posar al descobert una ocupació prehistòrica i, alhora, també en va destruir una part. Però afortunadament, el jaciment no ha estat destruït en la seva totalitat. Sondejós a l'atzar en una àrea de 25.000 quadrats al seu entorn, així ho indiquen. L'asfalt només ocupa una part minúscula del jaciment. Per tant, la porta a futures intervencions resta encara oberta.

Considerem aquest jaciment com un bé patrimonial de primer ordre per investigar i divulgar el fenomen de la prehistòria al nostre país.

WEBGRAFIA

The National Museums of Kenya (NMK): <http://www.museums.or.ke/>

Musée de Tautavel Centre Européen de Préhistoire: <http://www.450000ans.com/index.html>

Museo Arqueológico Nacional: http://man.mcu.es/exposiciones/visita_virtual/index.html

PD12 - S4D - N4 - 1655

14 - 04 - 2012

MESURES: 28,2 x 12,2 x 5,6 cm
MATÈRIA PRIMERA: Pòrfir
TIPOLOGIA: Pic
LONGITUD DEL TALL: 28,6 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ: 76°
PES: 1.593 grams

PD12 - S1 - SUPERFICIAL

5 - 03 - 2012

MESURES: 16,6 x 10,6 x 5,5 cm
MATÈRIA PRIMERA: Pòrfir
TIPOLOGIA: Chopper
LONGITUD DEL TALL: 26,4 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ: 60°
PES: 1.331 grams

PD12 - S4 - SUPERFICIAL

06 - 02 - 2012

MESURES: 29,4 x 11,1 x 5,4 cm
MATÈRIA PRIMERA: Pòrfir
TIPOLOGIA: Chopper
LONGITUD DEL TALL: 14,3 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ: 68°
PES: 1.546 grams

PD12 - S4 - SUPERFICIAL

4 - 05 - 2012

MESURES:	18,3 x 7,1 x 5,7 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Pòfir
TIPOLOGIA:	<i>Chopper</i>
LONGITUD DEL TALL:	9,9 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	63°
PES:	929 grams

PD11 - S2 - SUPERFICIAL - 6

10 - 05 - 2011

MESURES:	9,2 x 10,1 x 5,4 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Quarsita
TIPOLOGIA:	<i>Chopper</i>
LONGITUD DEL TALL:	15,2 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	65°
PES:	483 grams

PD12 - S4D - N4 - 1760

MESURES:	15,9 x 8,8 x 3,8 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Quarsita
TIPOLOGIA:	<i>Fenedor</i>
LONGITUD DEL TALL:	30,3 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	83°
PES:	770 grams

PD11 - S3 - N4 - 510

01 - 06 - 2011

MESURES:	14,6 x 12,8 x 4,7 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Pòrfir
TIPOLOGIA:	Fenedor
LONGITUD DEL TALL:	8,6 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	76°
PES:	1.147 grams

PD11 - S4 - RASA - 5/23

5 - 09 - 2011

MESURES:	26,2 x 11,8 x 4,6 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Quarsita
TIPOLOGIA:	Pic
LONGITUD DEL TALL:	6,2 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	76°
PES:	1.297 grams

PD12 - S4 - N3 - 1890

MESURES:	18,3 x 13,5 x 4,8 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Pòrfir
TIPOLOGIA:	Chopper
LONGITUD DEL TALL:	30 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	45°
PES:	1.800 grams

PD11 - S3 - N3 - 3

03 - 04 - 2011

MESURES:	14,1 x 10,6 x 4,2 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Quarsita
TIPOLOGIA:	Pic
LONGITUD DEL TALL:	21,1 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	73°
PES:	675 grams

PD12 - S4D - N4 - 3843

17 - 04 - 2012

MESURES:	15,9 x 12,7 x 6,2 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Quarsita
TIPOLOGIA:	Pic
LONGITUD DEL TALL:	13,9 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	82°
PES:	1.552 grams

PD12 - S4A - N4 - 519

27 - 02 - 2012

MESURES:	19,3 x 12,3 x 5,4 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Quarsita
TIPOLOGIA:	Pic
LONGITUD DEL TALL:	13,3 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	63°
PES:	1.406 grams

PD12 - S1 - SUPERFICIAL**03 - 05 - 2011**

MESURES: 12,4 x 9,2 x 7,2 cm
MATÈRIA PRIMERA: Pòrfir
TIPOLOGIA: Chopper
LONGITUD DEL TALL: 11,6 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ: 72°
PES: 704 grams

PD12 - S4A - N3 - 113**17 - 02 - 2012**

MESURES: 13,4 x 11,7 x 5,4 cm
MATÈRIA PRIMERA: Quarsita
TIPOLOGIA: Pic
LONGITUD DEL TALL: 19,9 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ: 73°
PES: 915 grams

PD11 - S3 - N3 - 56**27/05/2011**

MESURES: 14,2 x 10,2 x 4,4 cm
MATÈRIA PRIMERA: Pòrfir
TIPOLOGIA: Fenedor
LONGITUD DEL TALL: 30 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ: 45°
PES: 1.800 grams

PD12 - S1 - SUPERFICIAL**3 - 05 - 2012**

MESURES:	12,6 x 8,7 x 6,3 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Quarsita
TIPOLOGIA:	<i>Chopper</i>
LONGITUD DEL TALL:	9,8 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	68°
PES:	1.023 grams

PD12 - S1 - SUPERFICIAL**17 - 04 - 2012**

MESURES:	10,6 x 6,6 X 3,6 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Quarsita
TIPOLOGIA:	<i>Chopper</i>
LONGITUD DEL TALL:	7,3 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	63°
PES:	439 grams

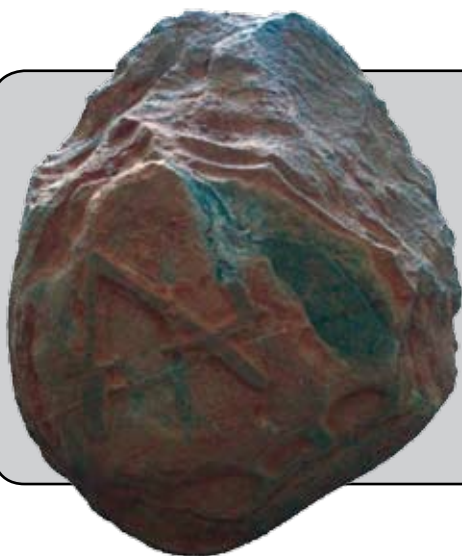
PD11 - S3 - N4 - 433**26 - 05 - 2011**

MESURES:	12,9 x 6,8 x 5,6 cm
MATÈRIA PRIMERA:	Quarsita
TIPOLOGIA:	<i>Chopper</i>
LONGITUD DEL TALL:	9,1 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ:	82°
PES:	743 grams

PD12 - S4A - N4 - 35

14 - 02 - 2012

MESURES: 11,4 x 11,5 x 4,6 cm
MATÈRIA PRIMERA: Quarsita
TIPOLOGIA: *Chopping-tool*
LONGITUD DEL TALL: 16,1 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ: 71°
PES: 763 grams

PD12 - S4A - N4 - 125

17 - 02 - 2012

MESURES: 24,8 x 11 x 6,40 cm
MATÈRIA PRIMERA: Quarsita
TIPOLOGIA: Pic
LONGITUD DEL TALL: 29,6 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ: 72°
PES: 1.189 grams

PD11 - S4 - RASA - 170

5 - 09 - 2011

MESURES: 11,6 x 12,1 x 5,9 cm
MATÈRIA PRIMERA: Pòrfir
TIPOLOGIA: *Chopper*
LONGITUD DEL TALL: 10,6 cm
ANGLE DE PENETRACIÓ: 78°
PES: 1.166 grams

